

Fagplan for sirkus

Foto: Kristian Wanvik

Rammeplan for kulturskolen

MANGFOLD OG FORDYPNING

Fagplan for sirkus

Bakgrunn

Rammeplan for kulturskolen, kapittel 1 og 2, ble vedtatt på Norsk kulturskoleråds landsmøte i 2014.

Rammeplanens kapittel 3, med fagplaner for fem av kulturskolens fag, ble ferdigstilt i 2016.

Som bakgrunn for lesing av denne fagplanen for sirkus bør følgende leses i rammeplanen for kulturskolen:

- Innledning
- Kapittel 1
- Kapittel 2
- Underkapittel 3.1

Rammeplan for kulturskolen kan du lese og laste ned på nettstedet kulturskoleradet.no/rammeplanseksjonen.

Innholdsfortegnelse

3.7. Fagplan sirkus

- 3.7.1. Sirkus i kulturskolen
- 3.7.2. Overordna mål
- 3.7.3. Faghjul
- 3.7.4. Læringsmål
  - Breddeprogrammet
  - Kjerneprogrammet
  - Fordypningsprogrammet
- 3.7.5. Innhold
- 3.7.6. Arbeidsformer og organisering
- 3.7.7. Vurdering for læring
- 3.7.8. Lokaler og utstyr

3.7. Fagplan sirkus

3.7.1. Sirkus i kulturskolen

Mange forbinder sirkus med det tradisjonelle sirkuset: telt, sagmugg og elefanter. I dag er sirkus mye mer. Sirkus er et kulturfenomen forankret i tid og sted og er et av de nyere fagene i kulturskolen.

På 1970-tallet startet utviklingen av sirkuskunsten som etter hvert ble omtalt som nysirkus eller samtidssirkus. Siden da har sirkus utviklet seg til en kunstform som kan anta mange former. Sirkus kan være lek, rekreasjon, pedagogisk praksis eller et yrke og er underholdning både som tradisjonelt sirkus og i det moderne kunstsirkuset. Vi velger i denne fagplanen å omtale all sirkuskunst, moderne og tradisjonell, som *sirkus*.

Kjernen i kulturskolens sirkusopplæring er teknisk trening i de ulike sirkusdisiplinene som den enkelte kulturskolen kan tilby. Sirkus i kulturskolen er ofte sentrert rundt de arketypiske sirkusfagene akrobatikk, balanse, sjonglering og uttrykk på scenen. Samarbeid er også en viktig komponent i sirkus, og samarbeidet mellom elev og lærer og elev og elev er tett. I nært samarbeid med andre kan man bli konfrontert med seg selv på en ny måte. I sirkusundervisninga kan man gjennom samarbeid få hverandre til å vokse, og i fellesskapet kan man oppleve å bli noe mer enn det man er alene. Å utøve sirkus er, i tillegg til at det har sin kunstneriske egenverdi, en kilde til mestring, selvinnsikt, erkjennelse og samhandling, kort sagt en vei til danning.

Sirkus har mulighet til å tilby elevene et bredt repertoar av trening og kan inneholde opplæring i ulike former for bakke- og luftakrobatikk som trapes, tissue, tau og så videre, balanseferdigheter som linedans, stylder, rola bola og håndstående eller sjonglering med slør, baller, ringer, kjegler og diabolo som noen av eksemplene.

Det er et mål at sirkus i kulturskolen skal bidra til at elevene får utnyttet sitt potensial så godt som overhodet mulig. Sirkus i kulturskolen vil også kunne stimulere de som har spesielle forutsetninger for sirkus og lede disse inn på passende profesjonsutdanning. Møtet med sirkus i kulturskolen og med høyt kvalifiserte sirkuslærere/-artister er den viktigste og største arenaen for barn og unges dannelse gjennom faget i Norge. Sirkus i kulturskolen er derfor viktig for at de skal kunne se for seg en mulighet til å ta videre sirkusutdanning i utlandet.

Sirkus er bevegelse, noe som tilsier at alle har et potensial for å kunne utøve sirkus. Individuelt tilpasset opplæring og det å se den enkelte eleven, er kjernen i sirkusfaget. Både for lærer og elev vil sentrale handlinger være å dele kunnskap og ferdigheter, observere og lytte, støtte hverandre, gi tilbakemeldinger, dessuten dele troen på at alt er mulig. Sirkus er en internasjonal kunstform og har et spesielt potensial som kunstnerisk kommunikasjonsplattform på tvers av språk og kultur, noe som gjør kunstformen lett tilgjengelig for alle.

Sirkus kan bidra til å skape kulturopplevelser og møteplasser i lokalsamfunnet ved å være en del av feiringer og andre lokale markeringer. Sirkus kan på sikt øke lokalbefolkningens kulturelle kompetanse og bidra til økt livskvalitet, i tråd med kulturskolens oppgave som lokalt kulturelt ressurscenter.

Sirkus er et kunsthøg som legger vekt på utøvende handlinger, og møtet med publikum er viktig. Sirkus er scenekunst, og det er et mål at alle elever skal opptre for et publikum. Mangfoldet innenfor sirkusfaget vil kunne gi mestringsmuligheter for alle.

Et mål med sirkus i kulturskolen er at eleven skal være en medvirkende og aktiv deltaker i egen og gruppas læringsprosess. I møte med Breddeprogrammet, Kjerneprogrammet og Fordypningsprogrammet vil eleven få tilgang til de mange mulighetene sirkusfaget har å by på.

Sirkus som scenekunst

Det moderne sirkuset som gjerne utøves i kulturskolene, er en tverrfaglig kunstform som bygger på et møte mellom ulike kunstuttrykk. En som sjonglerer driver ikke automatisk med sirkus, men i møte med musikk, dans/bevegelse og scenisk uttrykk kan sjongløren skape sirkus. Artister fra ulike sirkusdisipliner velger på tross av ulike uttrykk å være en del av den samme kunstneriske prosessen. Trapeskunst er like forskjellig fra sjonglering som det å spille cello er fra å spille trommer.

Sirkus i samtid og framtid

Sirkuselevne vil være framtidens sirkusartister, sirkuslærere, produsenter, regissører og publikummere. Sirkusopplæringa gir gode betingelser for framtida ved å gi elevne kunnskap og erfaring som de kan ta med seg og ha nytte og glede av hele livet. Sirkus i kulturskolene vil være en viktig arena for å utvikle sirkus som scenekunst i Norge.

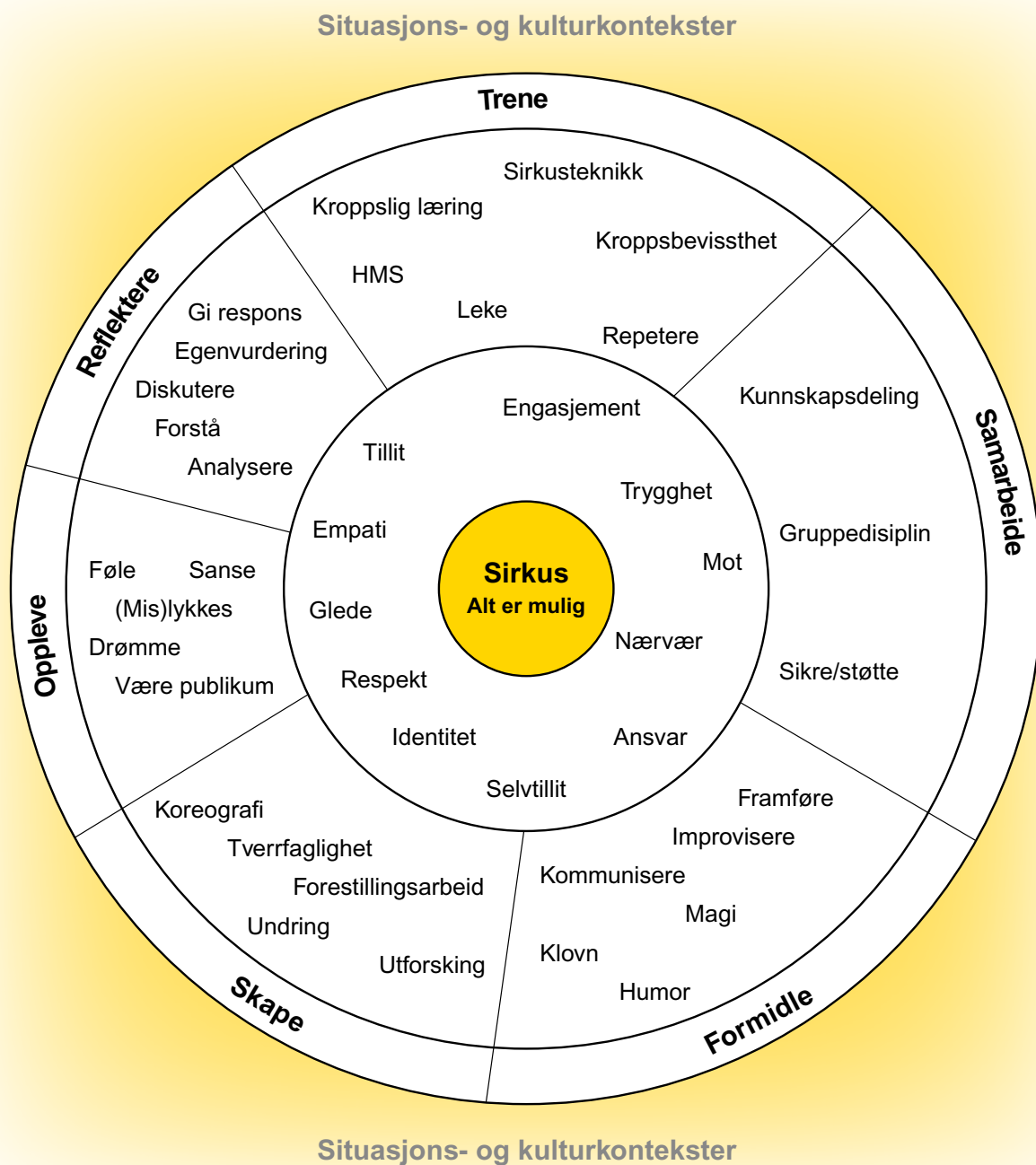
3.7.2. Overordna mål

Gjennom arbeidet med sirkus skal elevene

- møte ulike sirkusdisipliner og utvikle kunnskap og ferdigheter i disse i samsvar med eget/gruppas ambisjonsnivå
- utvikle kunnskap gjennom å arbeide selvstendig og gjennom å samarbeide
- utvikle kunnskap om og lære gode sikkerhetsrutiner
- lære å ta vare på utstyr og vise respekt for treningsformen og på den måten lære å ta vare på seg selv og sine medelever
- lære å bruke sirkus som kommunikasjons- og uttryksmiddel
- oppleve mestring, positiv egenutvikling og treningsglede
- utvikle et sunt og godt forhold til egen kropp
- lære å bli et godt sirkuspublikum
- få muligheter til fordypning for å kunne danne et grunnlag for videregående og høyere utdanning i sirkus
- bli ressurspersoner innenfor sirkus og i kulturlivet for øvrig

3.7.3. Faghjul

Inspirasjon til faghjulet er hentet fra skrivesenteret.no/ressurser/skrivehjulet

Faghjul – sirkus som uttryksmiddel

Faghjulet viser sirkus som uttryksmiddel med vekt på at alt er mulig.

Den ytterste sirkelen viser seks overordna handlinger: trene, samarbeide, formidle, skape, oppleve og reflektere.

Den nest ytterste sirkelen viser fokuserte handlinger i undervisninga med aktiviteter som en kan benytte seg av for å gjøre sirkus tilgjengelig for elevene.

Den nest innerste sirkelen viser forutsetninger for og virkninger av sirkusundervisning.

Faghjulet må forstås i lys av ulike kontekster som opplæringa er en del av. Kultur- og situasjonskontekster er derfor plassert utenfor selve hjulet.

Kulturkonteksten angir det som er rundt situasjonen. Her kommer sjangrer, koder, normer, tradisjoner, framføringspraksiser, læringsmål og kulturelt mangfold inn.

Situasjonskontekst er den konkrete situasjonen her og nå. Den tar hensyn til elevforutsetningene, relasjonene i gruppa, publikummet. Ulike situasjonskontekster vil anspore til ulike sceniske uttrykk og aktiviteter. Læreren skaper forbindelse mellom opplærings situasjonen og relevante kulturaspekter.

3.7.4. Læringsmål

Nedenfor beskrives de tre programmene med læringsmål og forventninger til læreren. Læringsmålene er generelle på tvers av de spesifikke sirkusdisiplinene. Sirkusfaget består av så mange ulike disipliner at sirkusfagplanen ikke definerer læringsmålene i utviklingsfaser. Det vil være behov for å utvikle lokale fagplaner som konkretiserer og implementerer læringsmålene inn i faglig progresjon relatert til disiplin, alder og nivå. Dette utviklingsarbeidet gjøres kommunalt eller interkommunalt ut fra skolens størrelse, rammefaktorer og organisering.

Breddeprogrammet

Breddeprogrammet kan være elevenes første møte med sirkus. Breddeprogrammet kan bestå av prosjektbaserte kurs eller være elevenes begynnelse på et lengre kulturskoleløp og veien inn i Kjerneprogrammet. Breddeprogrammet kan tilbys på mange måter, det kan være tidsavgrensede kurs, innføringskurs, sirkus som integreringsprosjekt eller sirkus for barn med ulike spesielle behov, også kalt «social circus». Barn med spesielle behov kan i mange tilfeller også gå i en ordinær sirkusklasse, men da er det gjerne behov for en ekstra lærer til å følge opp disse.

I Breddeprogrammet får elevene erfare ulike sirkusdisipliner og øve kroppslige ferdigheter i kjernefagene akrobatikk, balanse, sjonglering og uttrykk på scenen.

Opplæringa i Breddeprogrammet er lekbasert med vekt på samarbeid og gruppearbeid. Sirkus er tverrfaglig og opplæringa vil inneholde innslag av de andre kulturskolefagene.

Breddeprogrammet kan også inneholde kursprogram som kan fungere som støtte eller tilleggsundervisning for elevene på Kjerneprogrammet.

Breddeprogrammet tilpasses den enkelte kulturskolen ut fra lærerkompetanse, lokaler og utstyr.

Forventninger til læreren

- skaper et godt læringsmiljø gjennom å vise respekt, lekenhet, nysgjerrighet og engasjement overfor elever og kolleger
- tilrettelegger sirkusundervisninga til elevenes alder og nivå
- forbereder elever som ønsker å gå videre i Kjerneprogrammet
- utøver helse, miljø og sikkerhet i overensstemmelse med aktiviteten
- skal være oppdatert, selv oppleve glede av sirkus og være i faglig utvikling

Læringsmål

Eleven

- kan grunnleggende sirkusteknikk
- kan grunnleggende sikkerhetsrutiner for undervisninga
- kan forberede seg til trening, varme opp, tøy ut og ta vare på kroppen sin
- kan samarbeide og være del av et sosialt fellesskap
- viser respekt for medelever og lærere
- kan formidle foran et publikum, i en sirkusforestilling eller bare foran gruppa
- opplever å få og gi respons til medelever
- viser vilje, mot, konsentrasjon og engasjement til å prøve nye ting
- opplever trygghet, mestring, lek og glede

Kjerneprogrammet

Kjerneprogrammet følger primært etter introduksjonen i Breddeprogrammet. Noen elever vil også kunne begynne direkte i Kjerneprogrammet. Her går de sirkuselevne som ønsker å trene mer målrettet, møte flere sirkusdisipliner og få dypere kunstnerisk kompetanse.

Selv om sirkuselevne gjerne trener i store grupper, er undervisninga nøye tilpasset den enkelte eleven. Individuell veiledning er nødvendig for å imøtekomme elevenes utviklingsbehov og for å styrke deres kompetanse innenfor disiplinene i sirkusfaget. Kjerneprogrammet kan gjerne ha aldersblandede grupper og være basert på sirkusteknisk nivå, motivasjon og ambisjoner. Ulike par- og gruppedisipliner innenfor sirkus kan få bedre utviklingsmuligheter med aldersblandede grupper.

Programmet skal kunne rekruttere elever til Fordypningsprogrammet og samtidig kunne forberede elever for det estetiske programfaget sirkus i videregående skole (blant annet i Sverige) og høyere sirkusfaglig utdanning.

Forventninger til læreren

- lytter og tar hensyn til elevmedvirkning
- tilrettelegger passende undervisning for den enkelte eleven
- vektlegger samarbeid og et godt treningsmiljø
- vektlegger elevens egenvurdering og refleksjon
- skal være oppdatert og søkende og lære seg nye triks og sirkusdisipliner
- Samarbeider med andre lærere om å skape forestillinger og vektlegger tverrfaglighet
- utøver helse, miljø og sikkerhet i overensstemmelse med aktiviteten

Læringsmål

Eleven

- blir interessert i og ivrig etter å lære sirkus
- forstår at egentrening og å møte forberedt til undervisning, er viktig
- opplever sirkusteknisk utvikling som følge av en tydelig faglig progresjon
- har utviklet treningsdisiplin og fordypet seg i en selvvalgt sirkusteknikk
- har utviklet kunnskap om sikkerhetsrutiner i sin egen og andre sirkusdisipliner
- trener styrke, uttøying og andre sirkusdisipliner som det er mulig å trene hjemme
- kan arbeide selvstendig og vurdere seg selv og andre
- har trening i å opptre foran et publikum
- samarbeider med medelever i trening og forestillingsarbeid
- kan bruke sine kreative evner i arbeidet med å skape en koreografi
- kan samtale om sirkus og sirkustrening

Fordypningsprogrammet

Dette er et tilbud for de elevene som ønsker å satse ekstra på sirkus og som har særlige forutsetninger. Noen av disse elevene kan tenke seg å søke videre sirkusutdanning på videregående skole eller universitet- og høyskolenivå. Undervisningstilbudet skal være vesentlig forsterket med hensyn til innhold og omfang sammenliknet med Kjerneprogrammet.

Fordypningsprogrammet har opptakskrav som fastsettes av den enkelte kulturskolen. Elevene som begynner på Fordypningsprogrammet, har funnet og valgt sin sirkusdisiplin.

Elevene på Fordypningsprogrammet vil lære å utvikle både solonummer og gruppenummer. På dette programmet kan det være sentralt at sirkuselevne utvikler sin egen forestilling, der de er ansvarlige for alle sider ved produksjonen.

I Fordypningsprogrammet er det viktig at tverrfagligheten i sirkus kommer tydelig fram. Programmet bør kunne introdusere elevene for tilleggsundervisning i dans, teater og musikk, manusarbeid, kostyme, sminke og scenografi.

Forventninger til læreren

- tilrettelegger og veileder læring og utvikling på høyt faglig, sirkusteknisk og kunstnerisk nivå både individuelt og i gruppa
- utvikler stadig seg selv og egen kompetanse
- gir næring til elevenes selvstendighet, disiplin og struktur
- er oppdatert på nye svingninger i sirkusverdenen og introduserer elevene for nye disipliner og elementer
- tilrettelegger for tverrfaglig samarbeid med andre enheter og lærere på skolen og andre deler av kulturlivet
- utøver helse, miljø og sikkerhet i overensstemmelse med aktiviteten

Læringsmål

Eleven

- er et godt forbilde for andre elever
- har utviklet sirkustekniske ferdigheter på høyt nivå og et personlig uttrykk
- har forståelse for sirkus som en tverrfaglig kunstform der alt er mulig
- er åpen og undrende i kunstneriske prosesser og deltar aktivt i skapende arbeid
- viser bevissthet for bruk av rom, tekst, musikk/lyd og karakterarbeid i arbeidet med sceniske uttrykk
- har opptrådt med sirkus på ulike scener og i ulike sammenhenger
- har erfaring med utvikling av både solo- og gruppenummer og utvikler kunnskap i ulike sirkusdramaturgier og forestillingsformer
- deltar aktivt i forestillingsprosessen
- tar del i dialoger, er aktiv i responsgivning og i vurdering av prosesser og produkter
- kan uttrykke seg velartikulert om sirkus og sirkusteknikker
- har kunnskap om overordna trekk i sirkushistorien
- kan utøve helse, miljø og sikkerhet i overensstemmelse med aktiviteten
- lærer å være bevisst på kost og næring slik at eleven får energi til å oppnå best mulig utbytte av sirkustreninga
- er forberedt til opptaksprøver og videregående studier

3.7.5. Innhold

Innholdet handler om undervisningas *hva*, her om sirkusets ulike tradisjoner, sceniske sjangrer og sirkustekniske disipliner.

Innholdet i undervisninga bør knyttes til barn og unges verdensanskuelse. Læreren skal legge vekt på elevenes medvirkning, anerkjenne barn og unges syn på verden og slik gi dem mulighet til å uttrykke egne følelser, humor og ideer gjennom sirkus.

Å utøve sirkus er som å være et helt orkester. Noen kan spille på mange ulike instrumenter, andre er spesialister på sitt. Det fins svært mange sirkusdisipliner, og de er svært ulike. Alle disiplinene kan utøves alene eller i grupper. En enkelt kulturskole kan undervise det antallet sirkusdisipliner den har utstyr og kompetanse til. Skolen kan stadig søke å utvide sin kompetanse, eller den kan velge å avgrense sirkustilbudet til noen få disipliner.

Eksempler på sirkusdisipliner:

Akrobatikk: Gulvakrobatikk, partnerakrobatikk, pyramider, danseakrobatikk, contorsion, kinesisk påle, trampoline og tumbling.

Luftakrobatikk: Tau, tissue, trapes, sling, ring, kube, straps og cloud swing.

Balanse: Linedans, håndstående, stylter, enhjulssykkel, balanse på rola, ball, stige og stol.

Sjonglering: Slør, baller, ringer, kjegler, diabolo, flowerstick, devilstick, tallerken, poj, vimpler, stav, rokking, sigarbokser, hatter, fotsjonglering (med baller, rør, hverandre) og ildsjonglering.

Uttrykk på scenen: Sceneframføring, klovn, mime, magi og improvisasjon.

Å trene og utøve sirkus

Fysisk trening

Trening er mange repetisjoner. I sirkus er repetisjon av øvelser sentralt for å utvikle og beholde sirkustekniske ferdigheter. Variasjon i treninga er viktig for å utvikle god balanse mellom muskulatur, fleksibilitet og koordinative egenskaper. I tillegg bidrar variasjon til at treninga blir drevet framover og til at elevene evner å se nye muligheter.

Mental trening

Det handler om å ha en positiv innstilling og se at *alt er mulig*, å våge å sette seg et klart mål og ta tålmodigheten til hjelp for å nå dette. Å våge å mislykkes vil åpne opp for nye muligheter, slik kan man lære av sine feil. Dette gjelder både i trening og i den skapende prosessen. Elevens motivasjon for å lære er selve drivkraften i sirkusundervisninga.

Kropp

I trening og utøving av sirkus vil elevene opparbeide kroppsbevissthet, lære å automatisere bevegelser og være bevisst på hva kroppen kan tåle. De vil opparbeide bevissthet om egen kropp i forhold til rom, tid og sted. Elevene vil også øve opp evnen til å se seg selv fra et ytre perspektiv. Videre vil de få kunnskap om å ta vare på kroppen gjennom å trene styrke og tøyelighet og å opprettholde ferdighetene innenfor sine sirkusdisipliner. Godt kosthold og nok restituering er viktig for sirkuselevne.

Gjennom trening og utøving vil elevene lære å se sammenhengen mellom bevegelsesprinsipp og overføring av kunnskap i ulike sirkusdisipliner.

Sirkuslæreren skal være bevisst på at barne- og ungdomskroppen er sårbar. I kroppslige læreprosesser arbeider man med selvet, og både kroppsilde og selvbilde hos den enkelte blir berørt. Når man modellerer kroppen gjennom sirkus, så modelleres også den enkeltes eksistensielle og psykiske jeg.

Formidle

Sirkus er en tverrfaglig kunstform, og eleven vil gjennom sirkustreninga møte og forholde seg til flere ulike kunstformer. Det er et mål å utvikle elevens forståelse for bredden i sirkusfaget gjennom bruk av virkemidler som improvisasjon, klovn, mime, manusarbeid, musikk/lydredigering og så videre.

I kunstarter som krever et publikum, må man også trene på å være publikum og å opptre for et publikum. Dette er en del av det å uttrykke seg innenfor sirkus. I kommunikasjon med publikum vil eleven erfare hvordan sirkus kan berøre andre.

Opplive og reflektere

Som sirkuselev er det å få oppleve sirkus som uttrykksform, en del av opplæringa. Elevene kan gå på sirkus sammen, se sirkus på film og nett og se hverandres oppsetninger. Gjennom å se og samtale om faget utvikles kritisk tenkning, eierskap og evne til å uttrykke seg språklig.

Å filme hverandre eller seg selv kan være et verktøy for å reflektere over egen trening og innsats og slik bidra til utvikling. Elevene kan gjerne vise fram arbeid som pågår (work in progress) til hverandre og øve på å gi tilbakemeldinger til hverandre.

Det er vanlig med et lokalt sirkusspråk. Innenfor den lokale undervisningskonteksten er det derfor viktig å utvikle felles forståelse og felles referanser for samtale rundt sirkusfaget. Å samtale om sirkus bidrar til å utvikle elevenes forståelse for sirkus og deres faglige utvikling. Å reflektere innebærer å analysere, tolke og vurdere egne og andres sirkusuttrykk.

3.7.6. Arbeidsform og organisering

Arbeidsformer handler om undervisningas *hvordan*, hvilke metoder og læringsaktiviteter som blir brukt.

Sirkusundervisninga bør bestå av praktisk og utviklende arbeid der utforskning, utprøving, trening, repetisjon og kreativt skapende arbeid står sentralt. Undervisninga kan være lærerstyrt og bør inneholde egentrening med veiledning. Arbeid med gruppeutvikling er viktig, der det sosiale skaper trygghet og gir et godt grunnlag for læring, og der deling av kunnskap står sentralt. Det forventes at elevene trener styrke og fleksibilitet også utenom undervisninga.

Sirkuslæreren er veiviseren inn sirkusfaget og underviser ofte i mange ulike disipliner. Læreren vil bruke ulike metoder som ledd i elevenes tilegning av kunnskap og ferdigheter. Eksempler kan være demonstrasjon av øvelser, instruksjonsvideoer eller gjennom plansjer og tegninger.

Organisering

Undervisninga bør ha gjenkjennelig struktur med oppvarming/sirkuslek, uttøying, sirkusteknisk trening, utvikling av sirkusnummer og konstruktiv tilbakemelding. Undervisninga foregår gjerne i grupper.

Undervisningsåret blir delt i faser med vekt på utvikling av gruppa og trening av sirkusferdigheter/teknikk, en produksjonsfase og avvikling av forestillinger. Ulike tema, emner, tradisjoner, disipliner og så videre skaper variasjon og progresjon i undervisninga gjennom året.

Gruppene kan være aldersinndelte, men elevene kan også plasseres i grupper etter nivå, motivasjon og disiplin. Flere sirkusdisipliner er vanskelige, for å ikke si umulige, å trene hjemme. Kulturskolen bør derfor legge til rette for at elever (spesielt i Fordypningsprogrammet) har tilgang til utvidet individuell trening med tilsyn av læreren eller andre voksne. I Bredde- og Kjerneprogrammene trener elevene en gang i uka, eller så mye den enkelte kulturskolen kan legge til rette for.

Gruppestørrelsen bør justeres i forhold til undervisningslokalet, mengden av utstyr, elevenes forutsetninger og alder. Elever i Bredde- og Kjerneprogrammene kan trene i større grupper (10–14 elever/to lærere). Tolærersystemet er viktig for at man best mulig kan ivareta elevenes sikkerhet, dessuten er det utviklende for lærerne som kan støtte og inspirere hverandre. Fordypningselever kan gjerne trene i mindre grupper, da disse elevene krever mer ressurser gjennom individuell veiledning og oppfølging.

Sirkusforestillingen

En sirkusforestilling kan ha ulike format, fra enkeltstående solonummer og små opptredener til helhetlige produksjoner med en underliggende fortelling, roller, kostymer, rekvisitter, lyd og lys, og så videre.

Sirkus er en kunstart som skal uttrykkes og deles. Derfor er det å skape små og større visninger og forestillinger et mål for sirkusfaget i kulturskolen. Å skape innenfor sirkus kan være å utvikle triks, mønster og koreografier. Her trener elevene opp evnen til å kunne se mulighetene i ulike objekter og bevegelsesmønstre for å kunne utvikle egen sirkusteknikk og eget uttrykk. Elevene skal kunne ta del i den kunstneriske prosessen med å skape en forestilling.

Læreren bør ha tidsressurser til administrasjon, vedlikehold av utstyr, rigging av undervisningsrom, utarbeiding av forestillinger og avvikling av forestillinger.

Skoleåret kan organiseres slik at elevene medvirker i produksjonen av forestillingen fra ide til forestilling. Kreativt arbeid med ulike sirkusdisipliner, tema og scenario skaper rammene for forestillingen. Regi, koreografi, scenografi, kostymer, dans, teater, musikk, lyd og lys bidrar til å skape helheten. Gjennom en slik prosess vil sirkuselevne få et eierforhold til forestillingen. Fordypningselever bør få ta del i praktiske oppgaver i gjennomføringen av prosessen.

Kunstnerisk utvikling og pedagogisk arbeid i sirkusgruppa er krevende. I organisering og avvikling av sirkusundervisninga bør det være to lærere, både for å styrke lærernes kompetanse og av hensyn til sikkerhet.

Samarbeid med eksterne aktører

Eksterne samarbeidsaktører kan være fra det frivillige kulturlivet, for eksempel ulike ungdomsmiljø som utøver parkour, turn, kampsport, dans, musikk, samarbeid med grunnskolen, Sirkunst – Norsk Sirkusnettverk og Den kulturelle skolesekken.

3.7.7. Vurdering for læring

Vurdering er en viktig del av læringsarbeidet. Alle elever har behov for å bli sett og få konkrete tilbakemeldinger som støtter progresjon og utvikling. Hensikten med vurdering for læring er at den skal være individtilpasset og støtte opp om elevens personlige og faglige utvikling. Mye av vurderingsarbeidet foregår uformelt i den daglige undervisningssituasjonen i samtale mellom lærer og elev. I sirkus kan vurdering for læring foregå i gruppe eller individuelt. Det er også viktig å utvikle gode formelle vurderingsrutiner og informere både elever og foreldre/foresatte om gruppas og enkeltelevens læring og utvikling.

Elevenes forutsetninger for å lære kan styrkes dersom de

- forstår hva de skal lære og hva som er forventet av dem
- får tilbakemeldinger som forteller dem om kvaliteten på arbeidet eller prestasjonen
- får råd om hvordan de kan forbedre seg
- er involvert i eget læringsarbeid ved blant annet å vurdere eget arbeid og egen utvikling

(udir.no, 2014)

Følgende vurderingsformer bør integreres i opplæringa. Den enkelte kulturskolen avgjør hvordan og i hvilket omfang:

Læringsmålene er kriterier man kan benytte for å vurdere elevenes utvikling. Læringsmålene kan også hjelpe elevene til å forstå hva de skal lære og hva som forventes av dem.

Dialog om faglig kvalitet. Læreren bør legge til rette for å opprettholde en kontinuerlig dialog med elevene om hva som kjennetegner faglig kvalitet og hvordan man oppnår denne.

Læringsstøttende respons er nødvendig for å utvikle elevenes ferdigheter i sirkusfaget. Den betegnes som formativ vurdering. En slik underveisvurdering vil gi elevene en direkte pekepinn på hva de bør arbeide videre med. I undervisningssituasjonen kan elevene få respons på ulike måter: positive kommentarer, applaus, oppmuntrende tilrop eller en mer direkte en-til-en-respons, for å nevne noen eksempler.

Eleven vurderer seg selv og andre. Elevene kan gi hverandre tilbakemeldinger på framføringer og arbeid som pågår (work in progress). Slik øver de opp evnen til aktivt å se og tolke sirkuskunstens uttrykk og å sette ord på dette. Læreren må legge til rette for slike reflekterende samtaler og gi elevene kjøreregler for denne typen tilbakemeldinger.

Egenvurdering bør praktiseres fra starten. Læreren skal sette eleven i stand til å vurdere kvaliteten på eget uttrykk og ta stilling til egen innsats og utvikling. Det er en del av en god læreprosess å vite hva man kan og hva man strever med. Treningsdagbok eller en oversikt over disipliner, triks og ferdigheter man har oppnådd, kan øke elevens bevissthet rundt egen læring og utvikling.

Gruppevurdering kan også være aktuelt i sammenhenger der gruppa skal vurdere kvaliteten på gruppas uttrykk og ta stilling til innsats og utvikling i gruppa.

Milepælmarkering kan være god for enkelte elever. En slik markering kan for eksempel være for å feire at man har nådd et lenge ønsket mål. For lærerne vil en slik markering kunne gi enkelte elevgrupper en felles vurderingsplattform og slik være et godt utgangspunkt for refleksjon rundt læringsmål.

Utviklingssamtaler som er tilpasset alder og nivå mellom elev, lærer og foreldre/foresatte, har en naturlig plass i Kjerneprogrammet og Fordypningsprogrammet. Her utveksles informasjon, og en kan ta opp temaer som utvikling, trening, faglige utfordringer, innsats, resultater, trivsel og ambisjoner.

3.7.8. Lokaler og utstyr

Det fysiske øvingslokalet og sceneforholdene må tilrettelegges for sirkusfagets behov og egenart. Dette innebærer blant annet:

- Treningssalen bør ha god størrelse. Det er ønskelig at takhøyden er minst fem meter, og gode lysforhold og ventilasjon er viktig. Det bør også finnes pauseplass og garderobe med tilgjengelig dusj for elevene.
- Golvet bør ha en overflate som er egnet til fysisk arbeid, for eksempel dansematte eller egnet tregolv.
- For undervisning i luftakrobatikk må man ha godkjente takfester, man må også ha godkjente golvfester for montering av frittstående line og påle.
- Ribbevegg og speilvegg er ønskelig.
- Egnet lagerrom for oppbevaring av sirkusutstyr, kostymer og rekvisita.
- Lærerne bør ha egen garderobe og også ha tilgang til kontor/arbeidsrom og treningssal for å forberede undervisning.

Sikkerhet

Mange sirkusdisipliner er forbundet med stor personlig risiko. Dette gjelder for eksempel ildsjonglering, fakir, luftakrobatikk og visse typer akrobatikk. Det er derfor viktig at man har et gjennomtenkt regelverk og system for sikkerhetsrutiner. Ved trening av luftakrobatikk må kulturskolen og lærere skaffe seg tilstrekkelig kunnskap om korrekt prosedyre for rigging. Man skal alltid undersøke at riggepunktene er godkjente og vedlikeholdt. Man må samtidig sørge for at man benytter sertifisert utstyr som trapeser, tissue, karabiner, sling og annet nødvendig utstyr. Sirkuslærere bør gjennomføre regelmessige sikkerhetskurs i bruk av trampett, trampoline, personrigging og sikring.

Rigging av luftakrobatisk utstyr skal gjøres bare av personer som har fått opplæring i det. Når det gjelder luftakrobatikk, ildsjonglering eller risikofyllt akrobatikk, er det viktig at man presiserer overfor sirkuselevne at dette ikke er noe de skal lære bort videre til venner og bekjente.

Læreren eller en ansvarlig voksen skal alltid være til stede ved trening av luftakrobatikk, trampett/trampoline og ild.

Visningsarenaer

Visningsarenaer for sirkus er svært viktig. Alle elever, uansett nivå eller alder, bør hvert skoleår framføre sirkus for et publikum. Arenaene kan være alt fra små visninger i skolens lokaler til store oppsetninger i kulturhus, teater, samfunnshus eller idrettshaller. Sirkus kan også foregå i ulike rom utendørs, for eksempel på lekeplasser, i parker eller i skogen. Å bruke naturen som sirkusarena kan på sikt være en enestående mulighet for å utvikle et særnorsk sirkusuttrykk.

Større produksjoner krever at man får tilgang til lokalene for rigging og øving i god tid før forestillingen.

Utstyr

Det er viktig at undervisninga tilrettelegges med relevant utstyr. Utstyret kan kjøpes fra ulike forhandlere, men mye kan man lage selv, for eksempel sjongleringsballer, poi, flower sticks.

- Disiplinspesifikt utstyr

Eksempler:

- Sjongleringsutstyr: Slør, baller, kjegler, ringer, diabolo, poi, flowers sticks, tallerken, rokkering, vimpel, sigarbokser, hatter.
- Balanseutstyr: Stram line, slakk line, stylder, rola bola, håndstående-stativ, enhjulssykkel, balanseball, stige, stol.
- Luftakrobatikk: Tau, tissue, trapes, sling, ring, straps og cloud swing.
- Akrobatikkutstyr: Langmatte, småmatter, små og store landingsmatter, trampett, myk bukk, kasse, trampoline, airtrack.
- Førstehjelpsutstyr som er tilpasset sirkustrainingas behov.
- Avspillingsutstyr for musikk som er lett tilgjengelig og tilpasset størrelsen på rommet for å sikre god lyd kvalitet.
- Tilgjengelig datautstyr og programvare for lyd-, bilde- og filmredigering.
- Sirkusbibliotek med bøker, bilder og film (fysisk og/eller digitale).
- Virkemidler som lysdesign, scenografi, kostymer, rekvisitter og sminke er sentrale elementer i sirkusproduksjon og vil øke den faglige kvaliteten og bidra til å styrke sirkus som en tverrfaglig kunstform.

Utgiver

- Norsk kulturskoleråd

Leder for arbeidet med fagplan for sirkus

- Åste Selnæs Domaas

Fagplangruppe sirkus

- Rune Magnar Andreassen, sirkuspedagog, Karmøy kulturskole
- Seela Wanvik, sirkuspedagog, Trondheim kommunale kulturskole
- Lea Moxness, sirkuspedagog, Trondheim kommunale kulturskole
- Bente Reibo, avdelingsleder samtids sirkus / kunstnerisk leder KULTA, Tromsø kommune

Fagplangruppas koordinator

- Hilde Roald Bern

Redigerere

- Åste Selnæs Domaas
- Egil Hofslie
- Lea Moxness

Korrekturleser

- Torlaug Løkensgard Hoel

Fotograf

- Kristian Wanvik

Design

- Guri Jermstad
- Fabiola Charry (omslaget)

